

PORÓWNANIE PLONOWANIA OWSA I ŻYTA W PŁODOZMIANACH O RÓŻNYM UDZIALE ZBÓŻ W STRUKTURZE ZASIEWÓW NA GLEBIE LEKKIEJ

Bronisław Jabłoński

Instytut Uprawy Roli i Roślin
Akademia Rolnicza, Wrocław

Niekorzystne właściwości fizyczne i chemiczne gleb lekkich ograniczają liczbę uprawianych na nich roślin, a więc te same gatunki występują częściej na tych samych polach, niż ma to miejsce na glebach lepszych. Ze zbóż najmniej zawodnymi na glebach bardzo lekkich są żyto i owies. W 1966 r. podjęto badania nad ich uprawą w płodozmianach ze 100 i 50% udziałem zbóż w strukturze zasiewów, stosując równocześnie zróżnicowane (pod względem wielkości dawki) nawożenie mineralne. Celem tego opracowania jest przedstawienie wpływu płodozmiannu i poziomu nawożenia na wysokość i wierność plonów owsa i żyta na glebach bardzo lekkich.

METODYKA BADAŃ

Doświadczenie założono w 1966 r. w ZD Swojec, należącym do Akademii Rolniczej we Wrocławiu. Zlokalizowano je na madzie piaszczystej zawierającej 8% części spławialnych, o poziomie próchnicznym do 20 cm z zawartością około 1% próchnicy.

W doświadczeniu porównywano trzy płodozmiany o podanym następie roślin:

pole	I ¹	II	III
1	ziemniaki	żyto + poplon ścierniskowy	żyto
2	owies	owies	owies
3	łubin żółty	—	—
4	żyto	—	—

¹ Odpowiednik płodozmiannu norfolkiego na gleby lekkie.

Drugim czynnikiem zmiennym były trzy poziomy nawożenia mineralnego, które dla owsa i żyta wynosiły w kg/ha:

	N	P ₂ O ₅	K ₂ O	Razem NPK
a	40	40	60	140
b	60	60	90	210
c	80	80	120	280

Doświadczenie rozpoczęto z wszystkimi roślinami jednocześnie. Prowadzone było ono bez powtórzeń i miało charakter rekonesansowy. Powierzchnia poletek do zbioru wynosiła 50 m².

Agrotechnika żyta i owsa w różnych płodozmianach była dostosowana do stanowisk. Owies Flämingsweiss wysiewano w ilości 130 kg/ha, żyto Dańkowskie Złote w ilości 160 kg/ha.

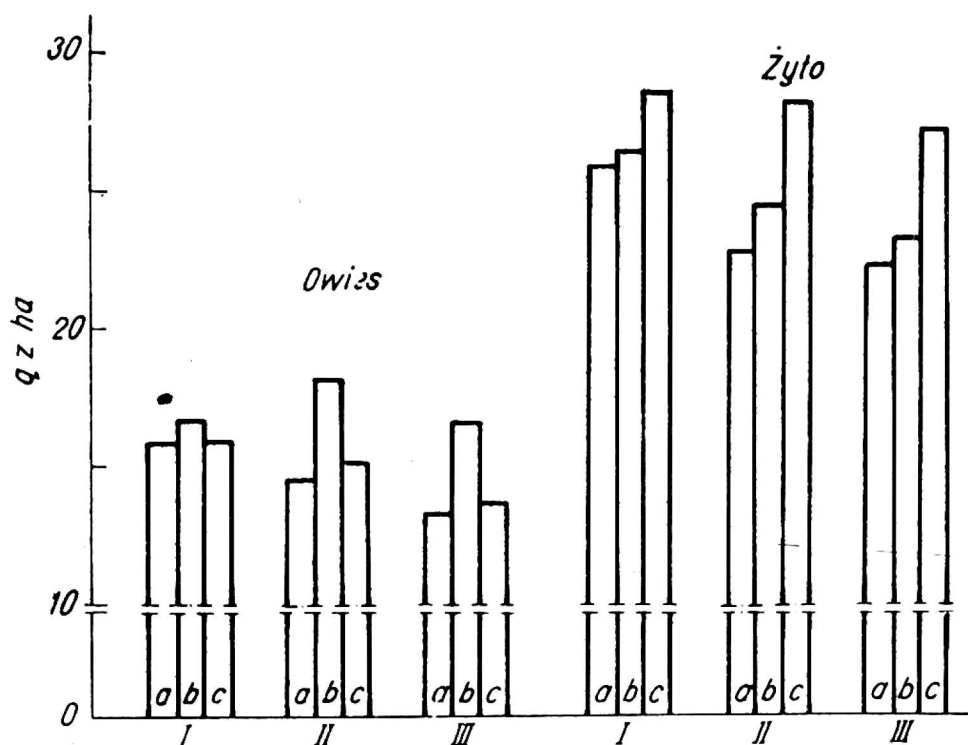
Pogoda w czasie doświadczenia była różna. Wystąpiły w tym okresie lata szczególnie obfitujące w opady: 1967, 1968, 1970, 1971 i 1974, lata posuszne: 1969, 1973, jak też o przeciętnej sumie opadów: 1966, 1972. Również miały miejsce duże wahania temperatury. Anomalie ujemne wystąpiły w latach 1969 i 1970, dodatnie w latach 1966, 1967, a lata pozostałe można uznać za przeciętne.

Interpretację uzyskanych wyników przeprowadzono na podstawie obliczeń:

- średnich plonów z 8 lat z poszczególnych płodozmianów i poziomów nawożenia,
- sum kwadratów odchylenia plonów z poszczególnych lat od średniej wieloletniej,
- średnich plonów w zależności od płodozmiannu i poziomu nawożenia.

OMÓWIENIE WYNIKÓW

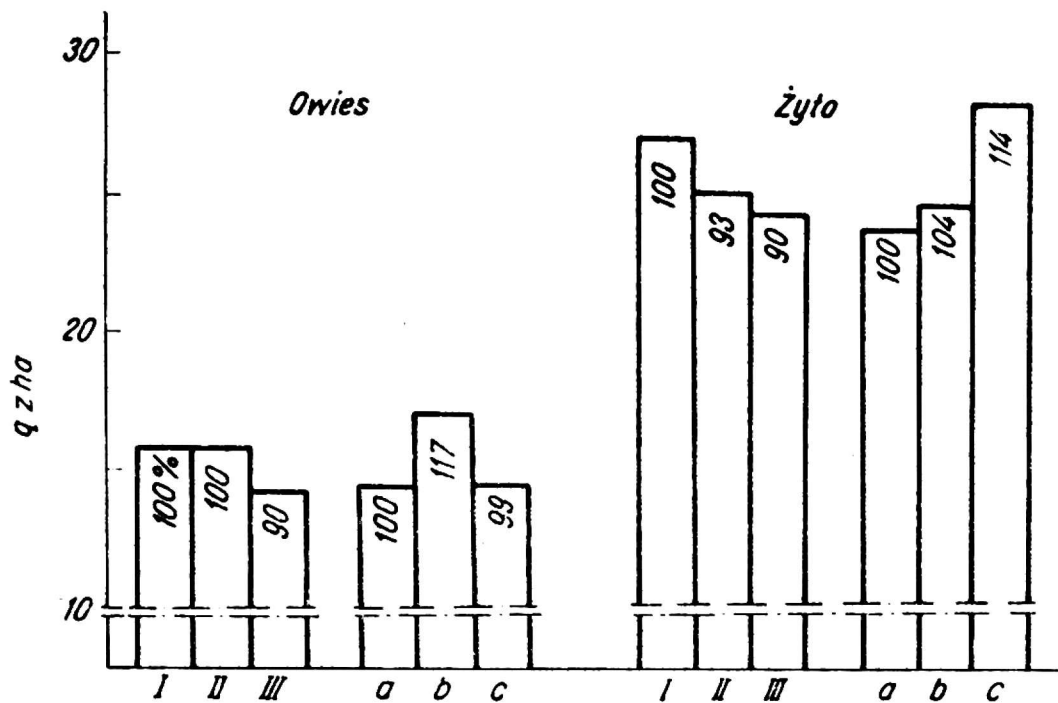
Rysunek 1 obrazuje plony ziarna owsa i żyta z trzech porównywanych płodozmianów i z trzech poziomów nawożenia. Plony obu roślin układały się rozmaicie. Dla owsa, którego przeciętny plon z wszystkich lat, płodozmianów i poziomów nawożenia wyniósł 15,3 q z ha, najkorzystniejsza była pośrednia dawka — 210 kg/ha NPK, przy której uzyskano największe plony we wszystkich płodozmianach, a największy plon (18,2 q z ha) w dwupolówce z poplonem. Przy dawce podstawowej (140 kg/ha), jak i podwojonej (280 kg/ha NPK) plony były zbliżone, a zarazem największe w płodozmianie norfolkskim, pośrednie w dwupolówce z poplonem i najmniejsze w dwupolówce z samymi zbożami. Można więc sądzić, że owies nawożony optymalną dawką NPK (w tym doświadczeniu 210 kg/ha) słabiej reagował na układ przedplonowy, niż przy zbyt niskim (140 kg/ha) lub zbyt wysokim nawożeniu (280 kg/ha NPK).

Rys. 1. Plony ziarna owsa i żyta — średnie z lat 1967-1974; I, II, III — płodozmiany; a, b, c — poziomy nawożenia

Inaczej ułożyły się plony ziarna żyta, których średnia wynosiła 26,0 q z ha; żyto reagowało bowiem zarówno na płodozmian jak i poziom nawożenia. Przy każdym poziomie nawożenia największe były plony w płodozmianie norfolkskim, mniejsze w dwupolówce z poplonem i najmniejsze w dwupolówce zbożowej. Równocześnie w każdym z tych płodozmianów plony żyta wzrastały w miarę zwiększania dawki NPK. Charakterystyczne jest przy tym, że zróżnicowanie plonów w porównywanych płodozmianach było największe przy najniższej dawce NPK (140 kg/ha), przy zwiększonej do 210 kg/ha — mniejsze, a przy podwójnej (280 kg/ha) najmniejsze. W rezultacie plony z obu dwupolówek przy zwiększonych dawkach NPK okazały się wyższe niż przy dawce podstawowej w płodozmianie norfolkskim. Można więc stwierdzić, że intensywniejsze nawożenie redukowało wpływ płodozmianu na wysokość plonów żyta.

Aby porównać reakcję żyta i owsa na rodzaj płodozmianu i wysokość dawki NPK, na rysunku 2 przedstawiono średnie plony ziarna z poszczególnych płodozmianów i poziomów nawożenia. Plony ziarna owsa i żyta okazały się bardziej zróżnicowane w zależności od poziomu nawożenia niż od płodozmianu. Pod wpływem zwiększonej do 210 kg/ha dawki NPK wystąpiła u owsa zwyżka o 17% względem plonu roślin nawożonych dawką 140 kg/ha i około 18% względem nawożonych dawką 280 kg/ha, która w tych warunkach okazała się zbyt wysoka. Różnice w plonach średnich z porównywanych płodozmianów nie przekroczyły wartości 10% i jedynie w dwupolówce zbożowej bez poplonu były mniejsze od plonów z pozostałych płodozmianów.

Rys. 2. Średnie plony ziarna owsa i żyta z lat 1967-1974 w zależności od płodozmianu i dawki NPK; I, II, III — płodozmiany; a, b, c — poziomy nawożenia

U żyta również wyraźniej zaznaczył się wpływ poziomu nawożenia. Plon ziarna roślin nawożonych największą dawką był w porównaniu z dawką podstawową o 14% wyższy. Wpływ płodozmianu był mniejszy. Plony z dwupolówki z poplonem były o 7%, a z dwupolówki wyłącznie zbożowej o 10% mniejsze niż z płodozmianu norfolckiego. Plony zebrane w okresie 8 lat o znacznie zróżnicowanym przebiegu pogody podlegały dużym wahaniom. Nasunęło się więc pytanie, czy rodzaj płodozmianu i poziom nawożenia wywierają wpływ na amplitudę tych wahań. W tym celu obliczono sumy kwadratów odchyłeń plonów z kolejnych lat od średniej wieloletniej dla danego obiektu (tab. 1). Dane te wykazują, że wartość odchyłeń plonów ziarna owsa była we wszystkich płodozmianach najmniejsza przy najniższej dawce NPK, a plony uzyskane przy zwiększonym nawożeniu (210 i 280 kg/ha NPK) charakteryzowała większa zmienność. W wypadku żyta sumy kwadratów odchyłeń plonów rocznych od średnich wieloletnich wzrastały wraz ze wzrostem dawki NPK, a jedynie w płodozmianie norfolckim wykazały największą zmienność przy najniższej dawce NPK. Podobnie obliczone odchylenia rocznych średnich plonów, niezależnie od poziomu nawożenia, dały w płodozmianie norfolckim dla owsa pośrednie wartości sum kwadratów, a dla żyta wyższe niż w pozostałych zmianowaniach. Trzeba jednak podkreślić, że w płodozmianie norfolckim uzyskano również największy plon. Można więc uznać, że u obu gatunków zarysowała się wspólna tendencja większej zmienności plonów z kolejnych lat w miarę wzrostu poziomu nawożenia. Zależność od płodozmianu zarysowała się natomiast wyraźniej jedynie w

Tabela 1

Zmienność plonów ziarna owsa i żyta wyrażona sumą kwadratów odchyleń plonów w poszczególnych latach od średnich za okres 1967-1974

Płodozmian	Dawka NPK kg/ha	Owies		Żyto	
		średni plon q z ha	$\Sigma(x-\bar{x})^2$	średni plon q z ha	$\Sigma(x-\bar{x})^2$
I — norfolški	140	15,8	141,99	25,9	563,43
	210	16,4	323,25	26,4	380,60
	280	15,6	453,11	28,7	464,22
	średnio	15,9	266,88	27,0	436,37
II — żyto + poplon - owies	140	14,5	393,60	22,6	54,42
	210	18,2	503,75	24,5	241,66
	280	15,1	381,43	28,2	465,86
	średnio	15,9	389,03	25,1	185,26
III — żyto - owies	140	13,2	82,64	22,5	101,10
	210	16,7	272,64	23,2	146,65
	280	12,6	156,74	27,3	399,95
	średnio	14,1	136,73	24,3	161,64

plonach żyta, które — wbrew oczekiwaniom — właśnie w płodozmianie norfolškim były najbardziej zmienne, a najmniej w dwupółowce wyłącznie zbożowej.

WNIOSKI

1. Wpływ płodozmianów na żyto i owies był niejednakowy; — plony żyta z płodozmianu zawierającego 50% zbóż w strukturze zasiewów były wyższe niż z dwupółowki wyłącznie zbożowej (100% zbóż); — plony owsa nie wykazały wyraźnej zależności od płodozmianu.

2. Wpływ poziomu nawożenia mineralnego na plony obu roślin znacząco silniej niż wpływ płodozmianu. Plony żyta były największe przy 280 kg/ha, a owsa przy 210 kg/ha NPK.

Бронислав Яблоньски

СРАВНЕНИЕ УРОЖАЙНОСТИ ОВСА И РЖИ В СЕВООБОРОТАХ С РАЗЛИЧНЫМ УЧАСТИЕМ ЗЕРНОВЫХ В СТРУКТУРЕ ПОСЕВОВ НА ПОЧВЕ ЛЕГКОГО МЕХАНИЧЕСКОГО СОСТАВА

Резюме

На почве очень легкого механического состава (песчаная аллювиальная почва с содержанием 8% илистых частиц) проводился статический опыт, в ко-

тором сравнивали севообороты: I — норфольский (50% зерновых), II — двухпольный зерновых с пожнивной промежуточной культурой (100% зерновых) и III — двухпольный исключительно зерновых (100% зерновых), удобряемые тремя дозами NPK, составляющими для ржи и овса: а — 140, б — 210 и в — 280 кг NPK на гектар.

Анализ урожаев для 8 лет (1967-1974 гг.) показал, что овес в более сильной степени реагировал на уровень удобрения, чем на применяемое чередование культур. При оптимальной дозе NPK наивысшие урожаи зерна овса были получены в 2-польном севообороте зерновых с промежуточной культурой. Рожь показывала более сильную зависимость от системы чередования культур, давая при всех уровнях удобрения самый высокий урожай зерна в норфольском севообороте, несколько ниже в 2-польном севообороте с промежуточной культурой, а самый низкий в 2-польном севообороте исключительно зерновых. Однако самая высокая доза NPK заметно сокращала различия вызываемые действием севооборота.

Изменчивость величины урожаев в очередных годах была у обеих культур более высокая при высших уровнях удобрения.

Bronisław Jabłoński

COMPARISON OF OAT AND RYE YIELDS IN CROP ROTATIONS WITH DIFFERENT PERCENTAGE OF CEREALS IN THE STRUCTURE OF SOWINGS ON LIGHT SOIL

Summary

A static experiment was carried out on a very light soil (sandy alluvial soil with 8% of silt and clay particles). In it the following crop rotations were compared: I — Norfolk crop rotation (50% of cereals), II — 2-field crop rotation of cereals only (100% of cereals), fertilized with three NPK rates, amounting for rye and oats: a — to 140, b — to 210, c — to 280 kg NPK per hectare.

The analysis of yields for 8 years (1967-1974) has proved that oats responded to a higher degree to the fertilization level than to the succession of crops applied. At an optimum NPK rate (b) the highest oat grain yield in the 2-field crop rotation of cereals with catch crop has been obtained. Rye depended to a higher degree on the crop succession arrangement, giving at all fertilization levels the highest yields of grain in the Norfolk crop rotation, somewhat lower yield in the 2-field crop rotation with catch crop and the lowest in the 2-field crop rotation of cereals only. However, the highest NPK rate (c) contributed to a distinct reduction of differences occurring under the crop rotation effect. The variability of yield magnitude in subsequent years was higher in both crops at higher fertilization levels.